

A Ciróka Bábszínház épülete az udvar felől

A Ciróka Bábszínház logója

A bábszínház társulata, 2018

Jászay Tamás

A SOKFÉLESÉG DICSÉRETE

A CIRÓKA BÁBSZÍNHÁZ TITKAI

Nagyratörő célt tűztem magam elé: meg akarom érteni a kecskeméti Ciróka Bábszínház titkát. Jó, ez így talán túlzásnak hat, de mégis, ebben az évadban ezen a vidéken fogok kapiszgálni, és azért, hogy az összes bemutatót látom, és mindről írok is, legalább megadom az esélyt magamnak – és persze a színháznak, számtalan alkotójának és sok-sok nézőjének –, hogy a részleteiben látott képből valami nagyobb egész kikerekedjen.

Ahhoz, hogy ebbe a munkába felelősen belevágjak, muszáj valamifajta összegzést adni már előre. Nem elvárásokat és előítéleteket akarok rögzíteni, inkább azt próbálom most megválaszolni, hogy miért szeretek ide járni. Szeretem már magát az épületet, a mostanra, közel két évtizeddel a nyitása után már talán kicsit kopottas, de még mindig mesés hangulatát az udvaron és házon belül egyaránt; szeretem azt, hogy a kisterembe haladva belátok a műhelybe (itt gyártják a csodát!), de ott van az emeleti, tágas, szellős közösségi tér is, ahol nyugodtan lehet gondolkodni, beszélgetni vagy csak bambulni egy kávé mellett. (És újra elismerően fejet hajtok, hogy miközben én a „hajnali” előadáskezdsre épphogy összegereblyézem magam, Kecskeméten és országszerte sok tucat bábszínház a csúcsformáját kell, hogy mutassa a gyerekek előtt.) Meg azt is nagyon bírom, hogy a gyakran pótszékes előadásokra is beszuszakolnak a mindig mosolygós és türelmes ültetők. (Ezt se becsüljük le: mégis csak ők egy színház arcai, akikkel először találkozik az ifjú vagy kevésbé ifjú néző.)

Mindez merőben szubjektív, tehát nem lehet az első szempont egy színház szakmai értékelésénél, de ne legyünk képmutatók, nem is az utolsó. Ha a külsőn után a belbecsre, vagyis az elmúlt évek elszórt kecskeméti előadásélményeire vetítem a fenti merész kijelentést, akkor rájövök, hogy nehézségek árán tudom csak megragadni, vagyis egyértelműen megfogalmazni, hogy milyen egy

Kiszely Ágnes, a Ciróka Bábszínház igazgatója

igazi „cirókás” előadás. Ám ez korántsem panasz: egy jó szellemi állapotban lévő, elkötelezett, sokféle esztétikához magabiztosan nyúló társulatot látok, amelynek komoly inspirációt jelent a hozzá érkező, nagyon különböző gondolkodású rendezők, tervezők meghívása. Igen széles palettán mozognak az előadások, célcsoportot, műfajt, bábhasználatot, tematikát tekintve. Ez persze nem különlegesség, hanem sokkal inkább kényszer egy magára valamit adó vidéki bábszínház esetében, de mégis muszáj rögzíteni, hogy a legkisebektől a kamaszokon át a felnőttekig valóban mindenkiel számol a Ciróka. Igen, ezek „csak” benyomások, mégis nagyban befolyásolják egy színházról alkotott képünket. Kíváncsi voltam arra, hogyan látja a Ciróka Bábszínház tegnapi és mai helyzetét Kiszely Ágnes, aki 1998. január elseje óta az intézmény igazgatója, s aki 2017-es sikeres intézményvezetői pályázatának köszönhetően újabb öt évig még biztosan vezetheti az ország egyik legfontosabb bábszínházát. (Az impressziók után azért álljon itt néhány objektív mutató is, mely az 1998-2016 közötti időszak kitaró építkezésének eredményeiről tanúskodik. 2016-ban 450-nél több előadást tartott a Ciróka közel 45 ezer néző előtt, a 18 évvel korábbi számokat megduplázva. 1998-hoz képest 2016-ban két és félszer annyi, vagyis 7500 bérletessel büszkélkedhetett a színház, miközben a társulat

*Mese a halászról meg
a kis halról, 1993.*
R. Kiszely Ágnes

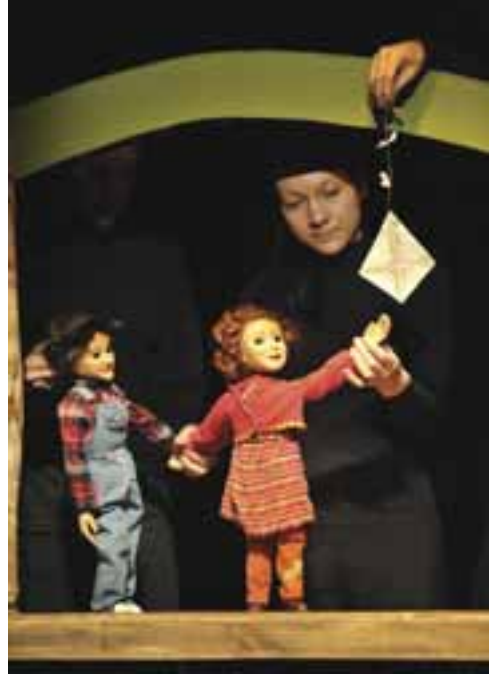
Ördögös mese, 1996.
R. Kiszely Ágnes

EgyMás, 2015.
Rendező: Ivanics Tamás

létszáma 21-ről mindössze 26 főre növekedett...) Amikor Kiszely Ágnes a kezdetekről kérdezem, elmondja, hogy miután Prágában szerzett bábrendező szakos diplomát, és vele együtt nagyfokú, arra irányuló nyitottságot és kíváncsiságot, hogy mi zajlik a báb világában, itthon kissé gyökértelessé érezte magát. Vidéken az időtájt a bábszínházak nemigen vettek státuszba rendezőket (nem mintha ma jellemzőbb lenne ez, Kuthy Ágnes főrendezői státusza a Círókában a szabályt erősítő üdítő kivétel), a mai Budapest Bábszínház jogelődje, az akkori Állami Bábszínház pedig nem vonzotta. A végzés után következett négy év tapasztalatszerzés, szakmai utak, fesztivállátogatások, majd 1992-ben az alakuló Kolibri Bábszínházhoz csatlakozott Székely Andrea hívására.

A Kolibriben eltöltött hat év alatt Kovács Géza, a Círóka igazgatója több ízben hívta Kiszely Ágnes rendezni Kecskemétre (1993: *Mese a halászárról meg a kis halról*, 1996: *Az álmhozó, Ördögös mese*). „A közös munkák során megismertem a társulatot,

Gabi és a repülő nagypapa, 2011. R: Kuthy Ágnes

Hamupipőke, 2014. R: Vidovszky György. Fotók: Círóka Bábszínház

ők is engem. Így aztán amikor Géza úgy döntött, hogy váltani akar (a Pályi Jánossal és Rumi Lászlóval közösen alapított Maskarás Együttes kedvéért – a szerző megj.), megkeresett. Azt mondta, hogy azok közül, akik a látókörében vannak, az én kezembe adná át legszívesebben a Círókát. Jó pillanatban talált meg, mivel a Kolibriben úgy éreztem, hogy nincs továbblépési lehetőségem. És bár nem voltak igazgatói ambícióim, Géza bizalma és a társulat támogatása segített a döntés meghozásában.” – teszi hozzá Kiszely Ágnes.

1998-ban még zömében a színház alapítótagjai alkották a kecskeméti társulatot. Rövid kitekintés a kezdetekre: 1986-ig amatőr együttesként működött a Círóka, és ebben az évben Kovács Géza irányítása mellett vált hivatásos társulattá. Ami a formai kereteket illeti, 1990-ig a Katona József Színház tagozataként működött a Círóka, majd egy év alapítványi lét után 1991-től önálló városi intézménnyé vált. Vissza az 1998-as évhez: Kiszely Ágnes szerint annak, hogy olyan emberekkel láthatott neki a közös munkának, akik a kezdetektől jelen voltak a bábszínház életében, számos előnye volt, ugyanakkor árnyoldala is akadt. *„A társulat tagjai megszoktak egy rendszert, amiből nehéz volt sokukat kimotoztatni. A működést valamennyi területen igyekeztem az általam megszokott színházi keretek közé terelni. Ilyen volt többek között a havi, heti és napi próbarend szerinti munka, de a hétfői előadások beindítása is ide tartozik, hiszen egy városi bábszínháznak ez is feladata. A nézőszám ezeken az alkalmakon kezdetben nemigen haladta meg a tíz-tizenkét fős közönséget, így 2000-ben elindítottunk egy vasárnapi bábszínházlátogatásra ösztönző, tematikájában évről évre megújuló játékot, a Vasárnapi Mesébelépőt, melynek köszönhetően a látogatottság fokozatosan emelkedett. Most ott tartunk, hogy a spontán érkező sohasem lehet biztos abban, hogy kap jegyet. A tét ma sem kisebb, mint a tiszteletbeli társulati tagság megszerzése, amely egy éves jogosultságot biztosít valamennyi előadás látogatására.”*

Ha bárkit megkérdezzük a bábműfaj célközönségéről, azonnal az óvodásokat, kisiskolásokat említi, ám a felsorolás itt legtöbbször megakad. A Círóka

azonban komoly energiákat fektet abba, hogy a kamaszokat és a felnőtteket is megszólítsa. *„A Pestiek a Budai utczában elnevezésű sorozatunk 2004-ben azért jött létre, hogy megszólítsuk azokat a felnőtteket és fiatalokat, akiknek a látószögében a bábszínházunk nem szerepelt. Szándékunk az volt, hogy miután felkeltettük a közönség érdeklődését, bábszínházi előadásokat tűzzünk műsorra. Hat erős évad után, melynek során neves alkotók fontos előadásai fordultak meg nálunk, jöhettek a bábosok. A 2010/2011-es évadban az ország legizgalmasabb bábszínházi előadásai várták a felnőtteket. Itt volt például a Lira és Epika, a Rettenő görög vitéz, a Kádár Kata revü... Az itt eltöltött évadok közül kettőre emlékszem a legszívesebben, ez az egyik. Jó volt látni és hallani a nézők lelkes megnyilvánulásait, hogy ők nem is gondolták, hogy a bábszínház ilyen izgalmas, hogy egészen más, mint gyerekkori emlékeikben. A másik 'kedvenc' a 2012/2013-as évad, amikor a középiskolás korosztályt szólítottuk és nyertük meg a tabutémák sorozatunkkal. Ha csak néhány száz ember véleményét változtattuk meg a bábszínházról, már nem dolgoztunk hiába.”*

Legalább ennyire lényeges a középiskolás, kamasz(ódó) korosztály megszólítását célzó vállalkások meghonosítását. *„Miután a kamaszok érdeklődését felkeltettük, bátran belevághattunk saját előadások létrehozásába. Ivanics Tamás bábszínházunk kezdeményezésére 2013 óta tantermi keretek között is foglalkozunk a fiatalokkal. Olyan témákhoz nyúltunk, amelyek érdeklik a tizenéveseket. A klasszikus művet kortárs módon feldolgozó, barátság és szerelem témakörét körbe járó Címzett: Anyegin után jött a másságról gondolkodó EgyMás 2015-ben, majd rá egy évre az Így volt, ami a diákok részvételével a valóságérzékelésünk mikéntjéről is lényegi kérdéseket tesz fel. Tabutémák a kisiskolásoknak készült előadásainkban is megjelentek. A Gabi és a repülő nagypapa az elmúlásról szól, A Csomótündér a szülők eltávolodásának lehetséges okait vizsgálja a mese eszközeivel, de említhetném a kirekesztésről különleges tárgyhasználaton keresztül beszélő Hamupipókéét is.”*

A fent felsorolt, a műsorpolitikát, a megszólítani kívánt célcsoportokat, a témaválasztást illető változások

meglehetősen markánsak, de mi volt, illetve lett a helyzet az előadások esztétikájával? Kiszely Ágnes szerint „a Círóka már akkor, amikor idejöttem, az ország egyik legizgalmasabb vidéki bábszínháza volt. Szép számmal születtek szakmai fejlődést megcélzó, a megszokott formákat felrúgó, kísérletező, progresszív előadások. Ez viszont nem mindig nyerte el a pedagógusok tetszését, többnyire 'lilának' minősítették ezeket a produciókat. 1998-ban komoly kihívás elé néztem: hogyan lehet megtartani a nézőket, illetve növelni a látogatók számát úgy, hogy mindez összhangban legyen a színház szakmai célkitűzéseivel? Ma már biztosan mondhatom, hogy lehetséges. Közönségünk igényét évadról évadra formálva mára egy mindenre nyitott, befogadó generáció ül a nézőtéren. Nagyon kis létszámmal dolgozunk, gyakorlatilag minden produció vendégalkotók közreműködésével készül, talán ennek köszönhető az előadások, és ezáltal a színház sokfélesége.”

Aki kicsit is otthonosan mozog a hazai bábos világban, pontosan tudja, hogy rendkívül szűk a szakma komolyan vehető része. Előnyt vagy hátrányt jelent mindez? „Annyiban talán előnyt, hogy valamennyien jól ismerjük egymást. Egyértelműen akadály viszont az évadterv összeállításában, mivel a tizenegy vidéki bábszínház nagyjából ugyanazt a néhány alkotót szólítja meg. A Círókában a rendezőktől, tervezőktől olyan előadásokat várunk, amelyek szakmailag izgalmasak, ugyanakkor a megcélzott korosztályról sem feledkeznek meg. Talán a bábos képzés struktúrája sem a legmegfele-

lőbb: miközben évente harminc frissdiplomás színész kerül a 'piacra' Budapestről és Kaposvárról, addig a csak minden ötödik évben induló bábszínház szakon jó esetben pályát kezdenek tizenöten. Ez a szám azért is lehangoló, mert a bábszínházak részéről, különösen a vidékieknél, lenne felvevőpiac. Ami a szakmai párbeszédet illeti, segítségünkre van az 1992 óta kétfévente itt rendezett Magyarországi Bábszínházak Találkozója is, ahol öt napon keresztül nézzük és élvezzük egymás munkáit. Valódi kultúrsokk ez a mennyiség, de aztán két évünk van rá, hogy kipihenjük.”

Húsz év hosszú idő, természetes, hogy minden színház valódi lelke, a társulat is komoly változásokon esett át ennyi idő alatt. „Az alapítótágok közül többen távoztak az 1998-as igazgatóváltást követő években: volt, aki nem tudott azonosulni az új iránnyal, de örömmre többen voltak, akik önálló alkotókká nőttek ki magukat. A hazai szakma olyan meghatározó alakjai, mint Mátravölgyi Ákos, Grosschmid Erik, Sipos Kati, Sisak Péter innen indultak, és már jó ideje a saját útjukat járják. És persze büszke vagyok a mostani társulatra.” Nekik is köszönhető, hogy a két teremben működő színház ma közel százszázalékos nézettséggel dolgozik. A Círóka Bábszínház ma Kecskemét és a régió kulturális térképének meghatározó közreműködője. A cikksorozat következő részeiben az intézmény bemutatóival részletesen foglalkozom majd, hogy az évad végére megkapjam-megkapjuk a választ a bevezető elején feltett kérdésre.

THE PRAISE OF DIVERSITY

The author reports on a year's worth of performances by the Círóka (=“Caress”) Puppet Theater of Kecskemét in order to give readers and viewers a larger picture which reflects their image and the diversity of their work. As a starting point, he asked Ágnes Kiszely, director of the institution since January 1, 1998, about the theater's activities and how she views the situation of the Círóka Puppet Theater yesterday and today. From her answers, we become acquainted with the company's formation, its initial difficulties, its programming policies and path to becoming a professional institution, and all the problems specific to puppet theaters working in the countryside. The Círóka Puppet Theater has become a major contributor to the cultural map of Kecskemét and the region.